

VAPAUSSODAN PERINTÖ

2/2013

61. numero

Suomi
Finland.

Julkaisija	Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.										
ISSN	2242-7597										
Toimitus ja taitto	Jyrki Uutela ja Nina Schleifer Sähköposti: vapaussota.helsinki@gmail.com Puhelin: 040 500 4906 / 040 500 6138										
Paino	Tyylipaino Oy, Helsinki										
Kansikuva	Liisa Virangon hallussa oleva postikortti vuodelta 1914										
Aineisto	Vapaussodan Perintö -lehden ilmestymisaikataulu: <table> <tr> <td>Aineistopäivä</td><td>Julkaisupäivä</td></tr> <tr> <td>21.1.2013</td><td>4.2.2013</td></tr> <tr> <td>1.4.2013</td><td>22.4.2013</td></tr> <tr> <td>5.8.2013</td><td>26.8.2013</td></tr> <tr> <td>21.10.2013</td><td>11.11.2013</td></tr> </table> Aineisto pyydetään toimittamaan johonkin yllämainituista toimituksen yhteystiedoista aineistopäivään mennessä.	Aineistopäivä	Julkaisupäivä	21.1.2013	4.2.2013	1.4.2013	22.4.2013	5.8.2013	26.8.2013	21.10.2013	11.11.2013
Aineistopäivä	Julkaisupäivä										
21.1.2013	4.2.2013										
1.4.2013	22.4.2013										
5.8.2013	26.8.2013										
21.10.2013	11.11.2013										

SISÄLLYSLUETTELO

Puheenjohtajan palsta: Nimimerkki Vapaussoturi.....	3
Toimituksen pöydältä: Suomen lippu	4
Takarivistä: Tunnettuutemme lisääntyy hyvässä seurassa.....	6
Tammisunnuntain juhla 28.1.2013.....	7
Suomen lippu vesillä kautta aikojen.....	8
Sotavankien pako Muurmannin ratatyömaalta.....	13
VHSPY ry:n kevätkokous 25.3.2013.....	15
Suvun kertomukset hienon kokoelman herätteenä.....	16
Kunnianosoitus Liisanpuistikossa.....	18
Turvallisuuspolitiikasta Santahaminassa.....	19
Säätytalo Helsingin valloituksen jälkeisenä päivänä 1918.....	22
Ulkomaalaiset vapaaehtoiset Suomen vapautusteluissa.....	24
Talvisodan ruotsalaisveteraaneilla juhla Helsingissä 18.-19.5.1991.....	26
Hallituksen yhteystiedot ja tiedotuksia.....	27
Tulevaa ohjelmaa.....	28

Puheenjohtajan palsta

NIMIMERKKI VAPAUSSOTURI

Televisiosta tuli hieno ohjelmasarja, jossa käsiteltiin Suomen ja Ruotsin yhtäläisyyksiä. Yhteistä historiaamme valottanut ohjelma ei miellyttänyt kaikkia. Ohjelman tekijät olivat saaneet nimettömiä uhkauksia ja törkypostia.

Toimittaja Tommi Nieminen kirjoitti Helsingin Sanomissa tästä aiheesta 10.3. otsikolla *Näin suljetaan suut*. Maahanmuuttoa, monikulttuurisuutta ja rasismia tutkineita yliopistojen ja valtionhallinnon tutkijoita oli työnsä takia häiritty ja heitä oli jopa uhattu tappaa. Rasismintutkija Puuronen kertoi nimimerkki Vapaussoturin vastenmielisestä häirintäkampanjasta. Ihmettelemme islaminuskoisten maiden talebaneja huomaamatta, että meillä on samaan aikaan kasvamassa oma talipani-sakki, joka rikollisella tavalla häiritsee veronmaksajien rahoittamaa yhteiskunnallista tutkimusta ja mielipiteenvapautta.

Jos ei olisi ollut Venäjää, ei olisi ollut autonomista Suomea. Kun Venäjä ryhtyi kommunistisiin kokeiluihinsa, itsenäiseksi julistautunut autonominen Suomi rimpui näistä kokeiluista asevoimin irti ja syntyi vapaa Suomi. Vapaa se on edelleenkin, mutta itsenäisyyttä rajoittaa jäsenyys Euroopan Unionissa.

Kuninkaan lakeja noudatettiin Suomessa pitkään 1900-luvun lopulle. Tunnetuimmat lie-nevät vuoden 1734 kauppakaari ja maakaari. Sitkeimmät ”tsaarin lait” elivät 2000-luvulle. Esimerkiksi laki kuolleeksi julistamisesta perustui vielä muutama vuosi sitten valtiosää-tyjen esitykseen. Lakiemme historia on ollut helposti luettavissa kunkin lain johdannosta. Kun vapaan Suomen lainsäädäntö alkoi olla niinsanotusti puhdistettu vieraista vaikut-teista, kuvaan tuli EU-lainsäädäntö. Esimer-kiksi vuonna 2003 oli perinteisten lakikirjo-jemme: Suomen laki I ja II rinnalla kolmas, vielä paksumpi kirja: Euroopan Unionin laki. Nyt tämä meitä sitova EU-lainsäädäntö on

sulautettu aiempiin lakikirjoihimme ja meillä on Suomen laki I, II ja III.

Viimeisten sadan vuoden aikana Suomesta on lähtenyt muihin maihin pääasiassa elintaso-pakolaisina yli miljoona henkeä. Jo autonomin aikana Venäjälle muutti 150 000 suomalaista. Sotien jälkeen pelkästään Ruotsiin on lähtenyt noin 400 000 suomalaista elinta-sopakolaista. Jos nämä parempaa elämää ha-kemaan lähteneet olisivat pysyneet syntymä-maassaan Suomessa, olisi meitä nyt noin seit-semän miljoonaa. Suomessa asuu noin 300 000 ihmistä, jotka eivät ole syntyneet Suomessa. Samaan aikaan ensimmäisen ja toisen polven ulkosuomalaisia on lähes 800 000.

Ilmeisesti tämä nimimerkki Vapaussoturi ja hänen kaltaisensa ovat tietokoneensa ääreen nahistuneita nörttejä, joiden historian tiedot ovat surkeat ja keskustelutaidot onnettomat. Jos koulujärjestelmien paremmuutta tutkiva PISA mittaisi näitä taitoja, koululaitoksemme sijoittuisi varmasti johonkin banaanivaltioi-den tasalle. En käytä tätä lausahdusta rasisti-sena ilmaisuna vaan siksi, että Helsingin kaupunki jossain kampanjassaan vastikään tarjosi enteellisesti jokaiselle kaupungin kou-lulaiselle ilmaisen banaanin.

Euroopan Unionin toimielimet testaavat vir-kamiehikseen haluavia nuoria yleissivistyk-sessä, historian taidoissa ja neuvottelutai-doissa. Nimimerkki Vapaussoturi on valitet-tava esimerkki koululaitoksemme tuotan-nosta, jossa eurooppakansalaisina olemme noviiseja emmekä ole menestyneet EU:n vir-kamieshaussa niin hyvin kuin PISA-tutkimus antaisi aiheen olettaa.

Vapaan kansalaisyhteiskunnan yhtenä edel-lytyksenä on, että jokainen voi vapaasti esit-tää oman mielipiteensä ilman pelkoa, että hän sen takia joutuu vaikeuksiin. Tätä va-paussoturit aikanaan hakivat ja tälle ihan-teelle nimimerkki Vapaussoturi tekee ym-märtämättömyyttään karhunpalveluksen.

*Markus Uomala
Puheenjohtaja*

SUOMEN LIPPU

Eräs tärkeistä itsenäisen kansakunnan tunnusmerkeistä on oma lippu. Olemmekin tässä lehdessä paneutuneet asiaan. Kansikuvassa on Liisa Virangon äidin saamaan postikorttiin painettu ehdotus Suomen lipuksi vuodelta 1914. Hannu Hillon seikkaperäinen artikkeli lippumme historiasta nimenomaan vesialusten näkökulmasta on julkaistu kokonaisuudessaan.

Hankkiessamme isännänviiriä 2000-luvun alussa törmäsimme siihen merkilliseen seikkaan, että enää lippua ei saanut painattaa perinteisen "taivaan sinisen" sävyisenä. Lipputehtaalta kerrottiin, että 1.1.1995 alkaen piti käyttää uutta värikoodia PMS 294C aiemmin käytetyn värikoodin PMS 286C sijaan. Colorian väriasantuntijalta Päivi Hintsaselta saamamme tiedon mukaan väriarvo on saatu suoraan alkuperäisestä lippunäytteestä. Lippu on valaistu luonnonvalossa eli täysvalossa, joka ei jätä mitään sävyjä näyttämättä eikä muuta valaisukohdetta kellertäväksi tai muunkaan väriseksi. Sen jälkeen kromometrillä eli värimittarilla on luettu lipusta sen väri ja siten on saatu värijärjestelmiin (NCS, PMS yms.) sopiva luku. Kun vuosikymmenten ajan suomalaiset olivat tottuneet juhlistamaan lippupäiviä heleämmän sävyisellä lipulla ja kun kyseessä on niinkin tunteita herättävä asia kuin oman maan lippu, julkinen kansalaiskeskustelu olisi ollut paikallaan ennen viranomaismääräysten antamista.

Löysimme vuorineuvos V. M. J. Viljasen kirjoittaman mielenkiintoisen artikkelin Suomen lipun siniväriin syntyvaiheista Ismo Tulikorven meille ystävällisesti lahjoittamasta *Suomen puolesta* -nimisestä teoksesta. Suomen mainosyhdistys julkaisi vuonna 1940 tuhat numeroitua

kappaletta tätä kirjaa, jonka tarkoituksena oli kerätä varoja maanpuolustusta varten, ja sen kirjoittajina oli suuri joukko tuon ajan merkkihenkilöitä, kuten Kyösti Kallio, sotamarsalkka Mannerheim, P.E. Svinhufvud, Fanni Luukkonen, Gösta Serlachius, Jean Sibelius ja Artturi I. Virtanen.

Viljanen kirjoittaa: *"Kun kuudetta vuosisataa vanha säätyvaltiopäivälaitos kesällä 1906 sai väistyä nykyisen yksikamarisen eduskunnan tieltä, alkoi oman, täysin itsenäisen Suomen valtion toteuttaminen häämöttää monen kansalaisen mielessä. Siihen kytkettiin myös kysymys omasta lipusta ja sen väreistä, niin kuin muuten varsin oli luonnollista. Asiasta keskusteltiin sekä yksityisesti että julkisuudessa. Suomalaisella taholla asetuttiin yleensä Topeliuksen kannalle, joka kauniissa runossaan *Finlands flagga, Suomen lippu – vuodelta 1863 – lauloi sinisestä ja valkoisesta vaatteestamme, "vårt glada tyg i blått och vitt", perustellen ehdotustaan sillä, että "från vintersnö till blånad sjö vår flagga går till glans och vår", talvisesta lumesta järven sineen lippumme kulkee loistoon ja keväimeen. Talven hohtavan lumen ja järviemme sinen tuli siis olla Suomen lipun värien esikuvina.**

Toimiessani näinä aikoina Tampereen Teollisuuskoulussa kemian ja väritekniikan opettajana kiinnosti minua luonnollisesti tällainen kysymys. En kuitenkaan ollut täysin vakuuttunut setä Topeliuksen runollisesta näkemyksestä lipun väreihin nähden. Väritekniikkona minusta spektrin lämpimään osaan kuuluvat punainen ja keltainen väri antaisivat lipulle paremmin loistoa ja näkyvyyttä niin kuin käytäntö moneen lippuun nähden on osoittanutkin. Sitä paitsi ne olivat Suomen vaakunankin värejä. Mutta kun tiesin, että tällaisissa asioissa vaikuttavat tunnesyyt, joita edellä mainittu kaunis runo oli ollut omiaan lisäämään, päätin omalta osaltani yhtyä keskusteluun lippumme väreistä vain siinä mielessä, että jos asetutaan valko-sinisen lipun kannalle,

niin sinisen värin tulisi olla kaunis, määrätynsävyinen siniväri. Käytännössä tämä väri esiintyi milloin minkinnäköisenä, mustansinisenäkin. Kirjoitin asiasta vuoden 1907 alusta ilmestyneeseen uuteen aikakauslehteen "Kutoma- ja Paperiteollisuus", jonka toimitukseen kuuluin. Suositteletin täyteläistä, vaaleaa sinistä väriä, jolla olisi kellertävään eli siis vihertävään kallistuva sävy. Villaiselle lippukankaalle värjätty värinäyte oli liitetty kirjoitukseeni. Värinäyte tuossa lehden numerossa on yhtä kaunis tänä päivänä kuin 32 vuotta sitten.

Vapaussodan johdosta sain lähteä Tampereelta ja jouduin muuttamaan Vaasan kautta pääkaupunkiin silloisen hallituksen käytettäväksi. Tässä ominaisuudessa jouduin silloin tällöin maan valtaherrojen seuraan ja heidän matkatoverikseenkin. Ajeltiinpa joskus tarkastusmatkoilla saaristosammekin. Kerran liikuimme merellä kuululla "Eläköön"-laivalla, silloisen pääministerin Juho Heikki Vennolan seurassa. Suomenlinnan valleilla liehui kyllä jo silloin siniristilippumme, mutta sen väri oli epämääräinen vaihdellen kunkin viranomaisen ja liputtajan mielen mukaan. Laki Suomen lipusta (28/V 1918) määräsi näet vain, että lipun tuli olla suorakaiteen muotoinen vaate, jossa on valkealla pohjalla meren (ultramariinin) sininen risti. Kun "Eläköön"-laivalla huomautin siitä, että kruunun virallinen laivalippu ei ollut aivan asianmukainen väritään, paitsi sitä seikkaa, että se muutenkin oli rähjäöntynyt ja huonossa kunnossa, jouduin ristikuulustelun alaiseksi siitä, millainen lippumme värin sitten oikeastaan pitäisi olla. Tällöin jouduin paljastamaan tietoni asiasta. Ystäväni pääministeri hymähti, niin kuin hänen tapansa usein oli ja muutti keskustelun toiseen aiheeseen.

Kului muutamia päiviä ja eräänä aamuna sanomalehtiä lukiessani näin hämmästykseni, että minut oli nimitetty valtion lippukomitean jäseneksi. Sen tehtävänä oli laatia muodot, värit ja mallit kaikille Suomen tasavallassa käytettävälle lipuille. Ko-

mitean puheenjohtajana toimi valtionarkiston johtaja, professori R. T. Hausen. Komitea kokoontuikin tässä valtion virastossa tärkeitten ja kallisarvoisten valtionasiakirjojen keskellä. Osalleni joutui ratkaista lippujen värikysymys. Oli siis sanoin ja värein vastattava kysymykseen, millaisen sinisen, punaisen ym. värien eri tarkoitukseen käytettävissä lipuissa tuli olla. Käytännön kokemukset ja tieteen tosiasiat oli sovitettava yhteen. Teknillisen Korkeakoulun professori, tri-ins. S. V. Hintikka suostui tässä autamaan. Kun minulla muiden asioiden yhteydessä Berliinissä käydessäni oli tilaisuus saada apua myöskin saksalaisilta asian tuntijoilta, valmistuivat vähitellen lippuvärinäytteet itse pääkomitealle esitettäväksi. Sitä ennen ne oli tarkoin tutkittu ilma-, pesu- ja valokestävyyteen nähden. Samoin tutkittiin sinistä väriä erikoisesti näkyväsyytensä kannalta. Lippusiniselle tuli heikko punervasinen, ultramariinin, sävy. Värin lopputarkastus toimitettiin Kansallismuseossa. Valtioneuvosto hyväksyi komitean ehdotuksen päätöksellään toukokuun 28. p:nä 1925. Päätöksessä mainitaan, mitä värejä näytteitä värjättäessä on käytetty. Samalla valtioneuvosto määräsi, että näytteet paperiin käärittyinä ja pahvikoteloon pantuina on säilytettävä tiukasti sulkeutuvassa, rautalevystä tai muusta metallista tehdyssä laatikossa, jota pidetään mahdollisimman kuivassa paikassa. Näytteitä määrättiin säilytettäväksi monien viranomaisten, mm. maaherrojen ja maistraattien hallussa. Vaadittaessa on ne annettava yleisön nähtäviksi. Lippujen eri muodoista painatti komitea värilliset kivipainomallit.

Näin saivat siis valtiomme liput ne muodot ja värit, jollaisina ne tänä päivänä liehuvat Suomen lippusaloissa. Uljaana liehuu siniristilippumme pohjoismaiden neljän muun ristilipun joukossa todistamassa, että Suomi kuuluu näiden valtioiden ryhmään, joiden kaikkien henkinen rakenne ja riippumattomuustahto on sama ja jotka kaikki järkkymättömästi pitävät kiinni vapaudestaan."

TUNNETTUUTEMME LISÄÄNTYY HYVÄSSÄ SEURASSA

Tottahan tuo otsikko on joka kään-
teessä, tietysti. Tällä kertaa tarkoi-
tetaan yhden meidän perinteemme
ja siihen kuuluvan juhlamme saamaa
asemaa arvokkaassa kirjassa ja kirjan lu-
kijakuntaa.

Kaikki jäsenemme muistavat tammisun-
nuntain juhlamme vuodelta 2010. Siihen
olimme pyytäneet juhlapuhujaksi minis-
teri Jaakko Nummisen, joka suureksi
tyytyväisyydeksemme suostui toivomuk-
semme täyttämään. Tiesimme toki, että
vapaussodan perinnetyö sopi kaikin ta-
voin ministerin aatemaailmaan, mutta
hyvänä lisänä suostumiseen lienee ollut
hänelle läheinen, ehkä rakaskin ympäris-
tö, Ostrobotnia ja sen juhlasali. Siinä pai-
kassa Jaakko Numminen piti ensimmäi-
set puheensa jo 1940-luvulla.

Nyt eteläpohjalainen tohtorikolmikko on
koonnut joukon ministeri Nummisen pu-
heita kirjaan Pohjalaispuheita Österbott-
niskt tal 1951 – 2010 (Vaasa 2012, toim.
Erkki Rintala, sivuja 389). Siinä on 50
puhetta järjestetty kymmeneen osastoon,
joista ensimmäisen nimi on Isänmaa ja
pohjalaisuus. Osaston ja siis kirjan kol-
mantena puheena on *”Suomen valtiolli-
sen historian muistoista”, pidetty Va-
paussodan Helsingin seudun perinneyh-
distyksen tammisunnuntain juhlassa
Ostrobotnian juhlasalissa torstaina
28.1.2010 klo 18.* Muistanette, että juh-
lapuhujamme kiinnitti huomiomme Suo-
men valtiollisen historian museon tar-
peellisuuteen, puhetta myös jaettiin jokin
määrä kiinnostuneille. Puheen sivut ovat
saaneet kirjassa hyvin arvokkaan kuvi-
tuksen. – Meidän on syytä kiittää.

Lienette havainneet, että yhä useammat
television eri kanavilla esitettävät filmit
esiintyvät ohjelmatiedoissa alkuperäisin
suomentamattomin nimin, siis lähinnä
englanninkielisin. Mitäpä meistä, pienes-
tä vähemmistöstä. Eikö se merkitse mi-
tään, että olemme kuitenkin suomalainen
vähemmistö?

Äskeisessä turvallisuuspolitiikan semi-
naarissa Santahaminassa oli luennoi-
massa viisi asiantuntijaa, jokainen alansa
valtakunnalliselta huipulta. Neljä heistä
käytti esityksessään vieraskielisiä käsit-
teitä, vain muutamia tosin, ne eivät olleet
ns. sivistyssanoja tai kulttuurilainoja
vaan todella käsitteitä, joilla joko oli tai
voisi olla suomenkielinen vastine. Ky-
seessä oli siis vieraan aineksen omaksu-
minen käyttökieleemme. Tulee mieleen
toinen seminaari, sekin turvallisuuspoli-
tiikasta pari vuotta sitten. Yhdelle esitel-
möitsijälle oli tullut viime tingan este.
Asia hoidettiin siten, että hänen sano-
mansa levitettiin kalvoina katsomon
eteen. Kalvot olivat englanninkielisiä.

Kannattaako asiantuntijain meille suo-
malaisille suomeksi kymmenen vuoden
kuluttua enää sanoa mitään? Todella,
pääkaupungissamme ei enää voi aloittaa
kauppatieteen maisterin opintoja suo-
meksi, sillä valinnan varat ovat ruotsi ja
englanti.

Mutta vielä tuohon helmikuiseen Santa-
haminan seminaariin. Luennoitsijoista
siis yksi piti esitelmänsä ilman yhtäkään
englanninkielistä käsitettä. Oli rohkaise-
vaa, että tämä yksi oli sotilas, Pääesikun-
nan päällikkö.

Ja viimeksi yksi asia, tärkeä sekin: Kera-
kulkijani kaikki, olemme jälleen saaneet
kevään – eläkäämme se!

Ilmari Ojala

TAMMISUNNUNTAIN JUHLA 28.1.2013

- Valok. Nina Schleifer

Paul Voss lausui muistosat edesmenneille yhdistyksemme jäsenille.

Kaarina Lindberg kuunteli kiittolisena Kaaderilaulajien kvartetin hänelle omistamaa serenadia.

Markus Uomala korosti tervetuliaispuheessaan muistojen arkistoinen tärkeyttä.

Liisa Viranko toimi ansiokkaasti seremoniamestarina. Vieressä ev Heikki Hult.

Kaaderilaulajien kvartetti juhlisti tilaisuutta esittämällä seuraavan ohjelman: Sibeliuksen Jääkärimarssi, Madetojan Kaunehin maa ja Hän kulkevi kuin yli kukkien sekä Stuntzin Kaikukoon nyt laulu maamme. Kuvassa vasemmalta evl Matti Ahtiainen, ev Heikki Hult, kom Pekka Tuomisalo ja komdri Matti Mäkinen.

Liput poistuvat Kaarina Lindbergin ja Ismo Tulikorven kantamina.

SUOMEN LIPPU VESILLÄ KAUTTA AIKOJEN

Suomen lippu, kuten me sen tunnemme, on ollut olemassa vasta vuodesta 1918. Sen juuret juontavat kuitenkin kauas taaksepäin, ja toinen näistä juonteista kulkee vesillä.

Otan tämän toisen juonteen – niin sanoakseni maajuonteen – lyhyesti ensin esiin. Ruotsin lippukaan ei ole sen vanhempi kuin Ruotsin sotalaivaston synty. Molemmat sijoittuvat Kustaa Vaasan aikaan. Kustaa Vaasan hautajaiskulkueessa kannettiin Suomenkin maakuntien lippuja sekä Suomen vaakunaa esittänyttä lippua. Viimeksi mainittu oli siis suuriruhtinaskunnan lippu, koska Kustaa Vaasa oli poikansa Juhanan tällaiseen asemaan korottanut. Kuvia näistä lipuista ei ole säilynyt. Nykyisen Varsinais-Suomen perinteisessä maakuntavaakunassa esiintyi myös ensi kertaa se Ruotsin lippu, jossa oli keltainen risti – Filippuksen risti – sinisellä pohjalla. Tämä pohjoismaainen ristimalli, jonka ensimmäinen versio oli Tanskan lippu, tuli sittemmin myös Suomen lipun malliksi.

Suomalaisiksi lipuiksi voidaan tietysti laskea myös Suomessa perustettujen joukko-osastojen liput, mutta niillä ei kansallislippuumme kuitenkaan ollut vaikutusta. Jo Kustaa Vaasan ajoista lähtien oli suomalaisilla merenkulkijoilla ja muilla vesiliikkujailla väestöpohjaansa laajempi edustus. Heistä nousi miehiä laivaston korkeimpiin tehtäviin aina amiraalitasolle saakka.

Ensimmäisenä Suomeen kohdistettuna lippuna voidaan pitää Suomenlinnaan tukeutuneen Fredrik af Chapmanin ja Augustin Ehrensvärdin ideoiman saaristolailaivaston lippua. Saaristolailaivastoa kutsuttiin myös Armeijan laivastoksi erotuksena Ruotsin avomerilaivastosta eli högsjöflottanista. Kun avomerilaivastolla oli kielek-

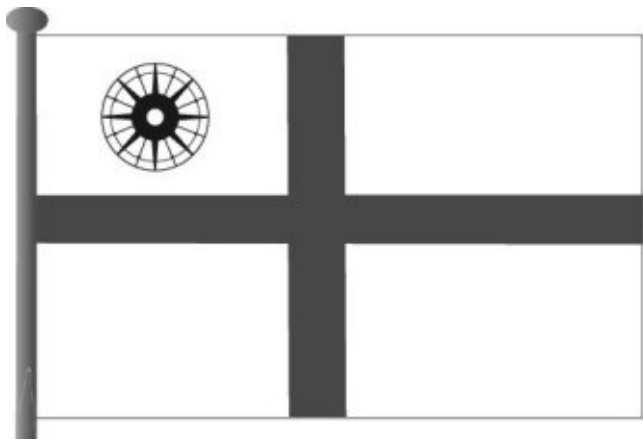
keinen keltaristilippu eli sotalippu, oli saaristolailaivaston lippu kokonaan sininen ja kolmiekielekkinen. Koska tämä laivasto operoi aluksi vain Suomen alueella ja erityisesti kunnostautui jälkimmäisessä Ruotsinsalmen taistelussa 9.-10.7.1790, voidaan tämä lippu todeta nimenomaan suomalaiseksi. Tämä kuvasti Ehrensvärdin ideoa Suomen omasta puolustuslaitoksesta, jossa yhtenä osana oli myös laivasto. Näin vuoden 1747 puolustusohjelmassa myös päätettiin.

Tämä Suomen eskaaderi sinisine lippuineen yhdistettiin kuitenkin vuonna 1777 Tukholman kaleerieskaaderiin, ja uusi laajennettu Armeijan laivasto sai tämän saman lipun tunnukseseen. Suomen eskaaderi laajeni 1700-luvun lopulla myös Suomenlinnasta ja Turusta sisävesille Laivalinnaan eli Varkauteen sekä Ristiinaan. Näiden saaristolailaivaston isoimmilla saaristofregattityypeillä oli suomalaisten maakuntien nimet: Hämeenmaa, Turunmaa, Pohjanmaa ja Uusimaa.

Suomen sodan jälkeen oli Suomesta tullut suuriruhtinaskunta – Ruotsin aikaa merkittävämmällä autonomialla – Venäjän imperiumin kylkeen. Lipputunnukset vaihtuivat. Kauppalaivat ryhtyivät käyttämään Venäjän trikoloria, jonka legendan mukaan Hollannissa laivanrakennusta opiskellut Pietari Suuri oli luonut irrottamalla Hollannin lipun punaisen yläkentän ja ompelemalla sen lipun alimmaksi kentäksi tehden samalla heraldisen värivirheen. Trikolori ei välttämättä ollut kuitenkaan koko lippu. Suomen kauppalipuksi saatiin kokosininen lippu, jonka tangonpuoleisessa yläkulmassa oli Venäjän trikolori, kuten heraldikko sanoo, "kolkkana". Myös punainen lippu tai valkoinen lippu samalla järjestelyllä kävi. Tapahan oli otettu suoraan Englannilta. Sininen lippu oli III kauppadivisioonan lippu, ja ruotsalaiset kokivat sen erityisesti suomalaiseksi lipuksi mm. eräässä kauppalaivastojen lipputaulussa.

Tämä käytäntö oli voimassa vuoteen 1821, ja vanhaa tapaa näkyi harjoitettavan vielä siitakin eteenpäin, koska selkeää lainsäädäntöä ei ollut. Oli mahdollisuus käyttää kuutta erilaista kauppalippua. Tullin lippu oli sinilippu, jonka trikolorikolkan alapuolella oli tullin tunnuksena ristikkäiset Merkuriuksen sauvat. Tämä lippu päti aina vuoteen 1917, paitsi että Merkuriuksen sauvat oli siirretty keskelle lippua. Merimerkki- ja luotsilaitoksen lippu oli vastaavasti valkoinen trikolorikolkalla ja keskellä lippua oli mustavalkoinen kompassiruusu. Postilippu laivoilla oli myös valkoinen trikolorikolkkainen kaksikielekkeinen lippu, jossa oli keltainen postitorvi. Tässä olivat ensimmäiset nimenomaan Suomelle viranomaisen vahvistamat liput. Vuonna 1883 Suomen luotsi- ja majakkalaitokselle vahvistettiin siniristilippu, jossa oli tangonpuoleisessa yläkentässä kompassiruusu. Nämä liput pysyivät Suomen itsenäistymiseen saakka.

Luotsilaitoksen lippu - Valok. Hannu Hillon kokoelma

Venäjän sotalaivasto sai Pietari Suuren aikana lipukseen valkoisella pohjalla olevan sinisen Pyhän Andreaan vinoristin. Tämänkin lipun alla purjehti suomalaisia merisotilaita, lukuisten yletessä täälläkin amiraalien arvoluokkaan. Venäjän merivoimilla oli kuitenkin myös toinen virallinen lippu ja se olikin suomalaisille paljon merkittävämpi. Kyseessä oli apualuksille, kuten jäänmurtajille, hinaajille ja Suomen luotsiveneille varattu lippu, jossa oli valkoisella pohjalla sininen Pyhän

Yrjön risti eli pystyristi. Tämä lippu oli siis vuodesta 1883 vain Suomessa luotsi- ja majakkalaitoksen lippuna.

Jo Pietari Suuri oli yrittänyt saada hovi- väkensä harrastamaan purjehdusta ja os- tanut tarkoitukseen 141 veneen purjeve- ne-eskaaderin mutta epäonnistunut. Ve- neiden lainaamisesta ja ankarasta keho- tuksesta hankkia merijalkaa kesäisenä vapaa-aikana ei tullut toivottua tulosta. Vasta vuonna 1846 Nevalle perustettiin ensimmäinen pursiseura. Sen toimialue ulottui keisarin päätöksellä myös Suo- meen meriministerin ja Suomen kenraa- likuvernöörin Aleksandr Menshikovin vain ilmoittaessa asian Suomen senaati- le. Nevan pursiseura kuitenkin lopahti. Vuonna 1860 perustettiin Pietarin Keisa- rillinen Jokipursiseura.

Suomessa oli tällä välin perustettu Poriin Englannissa käyneen kauppiaan Gustaf Sohlströmin toimesta Segelförening i Björneborg. Sillä oli lippukin: valkoisella pohjalla nelijakoinen ja -värinen kilpi, jonka ympärillä kehässä 12 tähteä – kuin EU:n lipussa. Lippu ja seuran säännöt olivat kuitenkin vahvistamatta, koska Suomessa ei ollut voimassa yhdistymis- vapautta.

Virallisen toimintaluvan ja lipun ehti sitä ennen saada vuonna 1861 NJK, Nyländs- ka Jaktklubb, kun edellisenä vuonna oli aloitteen tehnyt Viaporin komendantti George Butakoff. Tämä Suomessakin arvostettu amiraali oli suuri Suomen ys- tävä. Hänen äitinsä olikin suomalaissy- tyinen. Tämä NJK:n lippu oli siniristilip- pu, jossa oli Uudenmaan läänin vaakuna tangonpuoleisessa yläkulmassa. Saman linjan mukaan vahvistettiin lippu vuosisa- dan loppuun mennessä yli kolmellekym- menelle pursiseuralle ja nimenomaan Suomessa. Kun pietarilaisia ei Itämerellä purjehtimassa juuri nähty mutta suoma- laisia veneitä kylläkin, alettiin seurojen si- niristilippua pitää suomalaisena lippuna.

Visuaalista vaikutelmaa tukivat vielä luotsialusten liput.

Vanhojen pursiseurojen toiminnalle oli silloisen valtiovallan taholta asetettu tietty velvollisuus Venäjän laivaston avustamiseen jopa sotatoimien puitteissa. Keisarillisen Jokipursiseuran määrekin oli "Venäjän laivaston tytär". Sinänsä ajatus ei ollut ainutlaatuinen, vaan samanlainen henki vallitsi myös englantilaisten pursiseurojen perustamisvaiheissa.

Huvialuslippu oli kuitenkin virallinen tunnus, joka määritteli veneen luonteen kauppalaivoihin kuulumattomiksi sata-mamaksujen, tullaamisen jne. osalta. NJK:n perustamisen aikoihin juhannuksena 1862 oli Zachris Topelius Emilievaimonsa kanssa Marstrandin kylpylässä jälkimmäisen terveyttä hoitamassa. Topeliukset seurueineen – yhteensä 189 henkeä – vuokrasivat veneen, jolla purjehtivat Koöhön juhannusyötä viettämään. Heinäkuun 4. päivänä osallistuttiin sitten paikalliseen kilpapurjehdukseen. Veneeseen haluttiin nimenomaan Suomen lippu ja sellaiseksi ommeltiin – erityisesti seurueen naisten siihen voimakkaasti painostaessa – sinivalkoinen lippu. Alaosa sininen ja yläosa valkoinen. Yläosaan tangon puolelle ommeltiin Suomen kruunattu leijona. Tätä "Marstrandin suomalainen pursiseura" sitten innolla liehutti mastonsa huipussa. Kilpailujen päätösjuhlaan oli Topelius kirjoittanut jo pitkän sinivalkoisia värejä ylistävän runon "Suomen lippu". Samojen sinivalkoisten värien puolustajana hän pysyi jatkossakin.

Samoihin aikoihin lehdistössä käyty Oulusta alkanut vilkas lippukeskustelu Suomen kauppalapusta sivusi paljolti myös kauppalaivastoamme, olihan vasta käyty Krimin sota ollut kohtalokas kauppalaivastollemme. Iso-Britannia, Ranska ja Sardinia joko takavarikoivat tai tuhosivat suurimman osan aluksistamme. Haluttiin

päästä Venäjän lipun alta vastaisissa sotatoimissa, joihin Venäjän keisarikunnan pelättiin taas joutuvan. Suomessa oli tuolloin ollut väkilukuun verrattuna maailman viidenneksi suurin kauppalaivasto ja 500 aluksella myös Itämeren suurin kauppalaivasto, josta 60 % oli Krimin sodan alkaessa liikenteessä Venäjän imperiumin ulkopuolella. Vahingot kyllä korvattiin nopeasti kauppalaivaston ylittäessä jo vuoden 1860 aikana sotaa edeltäneen määrän.

Krimin sodan aikana NJK:n lipun erikoismerkissä oli entisen Uudenmaan läänin vaakunan kreivillisen kruunun sijasta suuriruhtinaallinen kruunu. Kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikoffin masinoima helmikuun manifesti 1899 oli ensimmäinen isku Suomen autonomiaa vastaan. Sen yhteydessä poistettiin NJK:n lipun erikoismerkistä suuriruhtinaan kruunu ja korvattiin jälleen kreivillisellä kruunulla. Toimenpide tyydytti todennäköisesti molempia osapuolia. Samana vuonna jopa Viipurin läänin pursiseura piirsi lippunsa siniristin aivan nykyisen näköiseksi eli Pyhän Yrjön ristin sijasta käytettiin Filippuksen ristiä.

Seuraava kolaus oli meriministeri Vojevodskin Tsarskoje Selossa 18. tammikuuta 1910 allekirjoittama "armollinen käsky", jossa Pietarin ja Nevan pursiklubeja lukuun ottamatta määrättiin erikoismerkki siirrettäväksi tangon ylänurkasta tangon alanurkkaan, ja sen tilalle ylänurkkaan määrättiin Venäjän trikolorin värit. NJK nosti lippunsa vasta kesäkuun 23. päivänä suuren hiljaisuuden vallitessa. Tätä uutta lippua kutsuttiin purjehtijapiireissä "orjalipuksi" tai "niinimatoksi". Elettiinhän myös venäläistämispyrkimyksiä vastustavan passiivisen vastarinnan aikaa, mikä sai veneilijät antamaan veneilleen nimiksi Banzai, Togo tai japanilaisten lippulaivan mukaan Mikasa. Suomea koskevassa venelippusäännöksessä ei kuitenkaan ollut huomattu tehdä

samoja muutoksia saalinkiviireihin. Niinpä rannikollamme ryhdyttiin vetämään vain veneenomistajan viirejä sekä kommodorin, varakommodorin tai kunniajäsenen viirejä saalinkiin, ja jätettiin perälipun käyttö vähälle.

Kun Venäjällä puhkesi maaliskuun vallankumous ja tsaarinvalta kumottiin, NJK piti ylimääräisen kokouksen, jolloin päätettiin palata aiempaan lippuun. Ernst Krogius ja Henrik Ramsay kävivät ilmoittamassa keisarillisen Venäjän lippuvärien poistamisesta vallankumousamiraali Maksimoffille. Tämä oli vain hymyillen todennut: *"Herrat ovat hyvät."*

Itsenäistynyt Suomi ei kuitenkaan ollut vielä päässyt selvyyteen omasta lipustaan. Komitealla oli ehdotuksia, joita ei kuitenkaan hyväksytty. Samalla käytiin toinen vilkas lippukeskustelu julkisuudessa.

*Heraldikko Hannu Hillo luennoimassa
12.2.2013 - Valok. Nina Schleifer*

Jääkärit saapuivat Vaasaan aluksilla, joiden perässä liehui punapohjainen leijonalippu, silloisen virallisen Suomen lippu. Kauppalipuksi oli Vaasan senaatti vahvistanut 27.2.1918 aina 29.5.1918 saakka punaisen lipun, jonka Filippuksen risti oli keltainen mutta päärmättynä kapealla valkoisella ja sinisellä reunuksella. Kun jälkimmäisenä päivämääränä oli nykyinen Suomen lippu vahvistettu, oli saatu kansallislipun ohella merellä käytettävä kauppalippu.

Valtiolippu oli kansallislippu keskellä ristiä olevalla valtion vaakunalla varustettuna. Tässä oli lippu pääsääntöisesti valtion aluksille. Poikkeuksia toki oli paljon. Sotalaivat saivat sotalipun, joka oli valtiolippu kolmikielekkeisenä. Tasavallan presidentin eli ylipäällikön lippuun sijoitettiin vielä sotalipun tangonpuoleiseen yläkenttään Vapaudenristin ritarikunnan risti. Se on presidentin virkaveeneen huippulippu, jonka yläpuolella on vielä presidentin viiri. Ainoa tapaus muuten, jolloin samaan tankoon nostetaan laillisesti Suomen lipun lisäksi jokin muu tunnus.

Puolustusministerin lipussa vastaava tunnus on ristissä olevat tykinputket, jonka päällikkeenä paaluttaiset seläkkäin olevat kiväärit pistimineen. Puolustusvoimain komentajalla on paaluttaisen tykinputken päällikkeenä ristikkäiset miekka ja komentajan sauva. Merivoimien komentajan lippuun tuli alkuaan yläkenttään ristikkäiset tykinputket ja alakenttään ankkuri. Myöhemmin ankkuri nostettiin tangonpuoleiseen yläkenttään tykinputkien päälle. Näitä erikoismerkillä varustettuja lippuja ei kuitenkaan perälippuina käytetä, vaan ainoastaan saalingissa.

Myös itsenäisen Suomen alusten kauppalippuun tuli erikoismerkkejä: Merenkulkuhallitukselle musta ruoriratas, jonka päällikkeenä Suomen vaakuna, Tulli-

hallitukselle ristikkäiset Merkuriuksen sauvat päällikkeenään Suomen vaakuna ja postilippuun ristikkäiset postitorvet.

Veneilijöille tulikin tiukka paikka. Kun Suomen lippuun ei saanut enää liittää muita kuin vahvistettuja erikoismerkkejä, oli entisestä lipusta luovuttava. NJK:n jäsenet Gunnar Stenbäck ja taiteilija Karl Slotte keksivät maalata vanhan tsaarillisen lipun sinisen ristin päälle nyt valkoisen Suomen ristin – hieman vinoilevan selityksen mukaan – ja näin syntyi uusi veneseuralippu, joka sekin vahvistettiin lippulainsäädännössä Suomen lipun veroiseksi veneen kansallisuustunnukseksi Suomen lipusta annettuun lakiin perustuvalla asetuksella 18.2.1919.

1960-luvulla perustetun Suomen lippukomitean työn tulokset valmistuivat poliittisen radikalisoitumisen aikoina 1970-luvulla. Niissä ehdotettiin mm. puolustusvoimien lippujuhlan poistamista ja päällikkyyslippujen käyttöä vain sotaluoksille. Nämä vaatimukset eivät menneet eduskunnassa läpi.

Vuoden 1983 lippulainuudistuksessa näitä kumouksellisia ajatuksia onnistuttiin toteuttamaan. Kaikki kauppalippuun liittyneet erikoismerkit poistuivat, joten tuli, posti ja Merenkulkuhallitus menettivät erikoislippunsa. Sotalippu ristittiin kielekkeiseksi valtiolipuksi. Varsinainen eufemismi sekin! Myös veneseuralippu uhattiin poistaa. Voimakkaalla painostuksella ja lobbauksella tämä maailman monipuolisin venelippupuutarha saatiin pelastettua. Erityisesti suomalaisen veneilijän mieltä hivelee, että ruotsalaiset ovat meille veneseuralipustamme hiljaa kateellisia.

Hannu Hillo

Lähteet:

Arvo Viljanti: Lippukulttuurin käsikirja. 2. p. Itsenäisyyden liitto. 1936

Suomen Puolustusvoimat. WSOY. 1931

Caius Kajanti: Siniristilippumme. Otava 1997

Matti Klinge: Suomen sinivalkoiset värit.

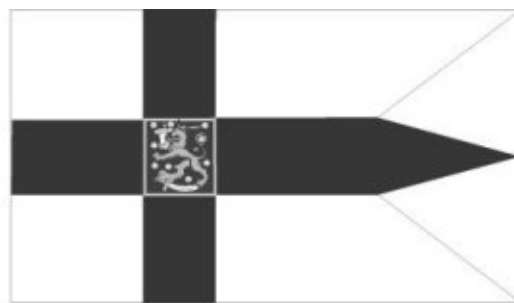
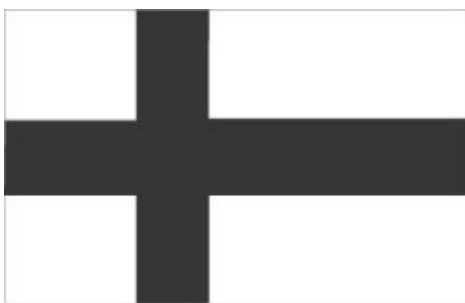
Veneilijän lippukirja. Veneilyn vuosikymmenet. 1998

Stig Sandelin: Båtliv & Båtfolk. Båtliv. 1981

Kantola – Laurila – Termonen: Sortokauden postikortteja.

Osa 2: Lippupostikortteja

Hannu Hillo: Logistiikan kronikka 0 – 2006

Mallikuvat virallisista lipuista - Valok. Hannu Hillon kokoelma

SOTAVANKIEN PAKO MUURMANNIN RATATYÖMAALTA

Professori Matti Lackman kertoi esityksensä aluksi olevansa jäämässä eläkkeelle ja palaamassa lähtöruutuun eli uusia lähteitä ja ajatuksia hyödyntäen pohtimaan jääkäriliikettä, josta hän kiinnostui 1980-luvun lopulla. Vuonna 2000 ilmestyi hänen suuri jääkäriteoksensa ”Suomen vai Saksan puolesta”. Tuolloin Lackman myös huomasi, että jääkäriliikkeen kylkiäisenä toimi liike, joka avusti noin tuhatta Muurmannin ratatyömaalle pakkotyöhön tuotua saksalaista ja itävaltalaista sotavankia pakenemaan Suomen kautta Ruotsiin ja Norjaan.

Professori Matti Lackman - Valok. Nina Schleifer

Vuonna 2012 ilmestynyt kirja ”Sotavankien pako Muurmannin ratatyömaalta” on kahdentoista vuoden tutkimustyön tulos. Lackman toteaa, että tuoreissa kirja-arvioissa on kiinnitetty huomiota siihen, että kyseessä on arkistotyön voitto. Hän kertoi, että tutkimuksen teossa tärkeä lähde olivat viranomaisarkistot, sillä sotavangeilta on aika vähän omia muistintapojia vankeudesta ja pakomatkasta. Hyvin harva turvaan päässyt kirjoitti muistelmia. Lackman arvioi, että ainoastaan kolme tai neljä kirjoitti niitä, vaikka noin tuhat vankia pääsi Ruotsiin. Wieniläinen Heeresgeschichtliches Museum im Arsenal on tallettanut kuitenkin joitakin kertomuksia tapahtumista. Wienin valtionarkistossa on puolestaan Haaparan konsulin ja Itävalta-Unkarin sotilasiamiehen kirjeenvaihtoa. Suomalaisten aktivistien, kuten Kai Donnerin ja Elmo E. Kailan, arkistoista sekä muutamien muiden jääkäreiden muistelmista on myös ollut apua. Lääninkanslian arkistoista löytyy kuvernöörin ja poliisiviranomaisten eli nimismiesten ja kruunuvoutien välinen kirjeenvaihto.

Lackman korostaa tämän kirjeenvaihdon merkitystä tutkimusmateriaalina, sillä Muurmannin ratatyön alettua vuonna 1915 koko Lapin alueella ei ollut kuin muutama puhelin. Esimerkiksi vankien kiinniotossa avainasemassa ollut Muonion nimismies Henrik Wilhelm Claudelin on kertonut tavanneensa esimiehensä kuvernööri Alex Fabian af Enehjelmin vain kaksi kertaa virkauransa aikana yhteydenpidon hoituessa kirjeitse.

Venäjä ryhtyi vuonna 1915 rakentamaan rautatietä Pietarista ja Jäämeren rannalta Muurmannista turvatakseen sen avulla huoltonsa. Koska työt eivät edenneet toivotulla tavalla, Venäjä turvautui sotavankityövoimaan. Venäjällä oli valtavat sotavankireservit, sillä maassa oli noin 400 sotavankileiriä, joista tuotiin noin

70 000 vankia ratatyömaalle. Olot olivat ankeat, joten ensimmäiset vangit alkoivat paeta välittömästi. Pitkät matkat, Suomen ankara luonto ja erämaat olivat merkittävimmät pakoa hidastavat tekijät, joskin asumattomat taipaleet tarjosivat pakenijalle myös oivallisia piilopaikkoja.

Vangit pakenivat vanhaa poroaitaa pitkin sodankyläläisen talollisen Kaleb Savukosken eli Sau-herran ja muiden Lapin poromiesten avustamina. Sau-herra pani kesällä 1916 poroaidalla toimeen korjaustöitä, joita johti hänen sukulaismiehensä Mosku eli Aleksanteri Hihnavaara. Näin aidan varrella oli aina apua tarjolla, kun vangit sitä tarvitsivat.

Maaliskuun vallankumouksen jälkeen Suomen alueelle Laatokan pohjoispuolitse tulleita vankeja avustivat puolestaan hyrynsalmelainen Hallan talon isäntä Johan Alfred Heikkinen eli ”Hallan ukko” paliskuntineen. Hallassa vangit saivat hoitoa ja opastuksen Ruotsiin. Hallan kautta kulki noin 400 jääkäriä Saksaan ja 500 sotavankia Ruotsiin. Sotavangit saivat tehdä tuttavuutta porotalouden kanssa: he söivät poronlihaa ja kulkivat porokyydillä. Poronhoidosta puhuttiin myös, kun kirjeitse selvitettiin salakielellä vankien pakoreittien turvallisuutta.

Aluksi avustustoiminta oli spontaania, mutta vähitellen ulkopuoliset ryhtyivät avustamaan sitä. Saksa organisoி Haaparantaan etapin, jota se käytti sekä miesten värväämisessä Saksaan että sotavankien avustamisessa. Saksasta lähti ainakin 12 siviiliasuista jääkäriä hakemaan ratatyömaalta pieniä vankijoukkoja. Vuoden 1917 puolella Baltiasta pakenivat siviilivangit päätyivät Ruotsiin mm. aktivistien peitejärjestön Uuden Metsätöimiston ja E. Kailan avustuksella. Avustustoiminta oli kuitenkin koko ajan paljolti myös yksityishenkilöiden, kuten metsänhoitajien, vapaaehtoistyötä. Oppaat

osoittivat esimerkillistä rohkeutta ja kuntoa, ja Lackmanin mukaan muutama entinen opas toimi myöhemmin esimerkiksi Etsivän Keskuspoliisin palveluksessa.

Tieto kuuden sotavangin selviytymisestä lokakuussa 1915 Ruotsin Pajalaan ja Tervolassa joulukuussa rahtimies Taavetti Lukkarisen reestä pidätetyt kolme sotavankia herättivät viranomaisten mielenkiinnon. Kun samoihin aikoihin paljastui, että Saksaan oli mennyt yli 1 000 nuorta sotilaskoulutukseen, venäläiset päättelivät, että Suomessa oli meneillään laajamittainen Saksan tukema maanpetos. Lackman korosti, että Suomen ja Venäjän lain mukaan mm. vihollismaan vangin avustaminen ja kätkeminen olivat maanpetoksia.

Viranomaisten saatua kiinni rahtimies Lukkarisen ja tämän tunnustettua saaneensa Haaparannassa saksalaiselta Wilhelm Dahmiltä maksun sotavankien avustamisesta Lukkarinen teloitettiin hirttämällä lokakuussa 1916. Syksyllä 1916 myös Sau-herra ja muutamat hänen lähipiiriinsä kuuluvat poromiehet vietiin Oulun lääninvankilaan tutkintavankeuteen. Vasta maaliskuun vallankumous 1917 vapautti heidät ja pelasti melko varmalta kuolemantuomiolta.

Vaikka viranomaisille kertyi runsaasti tietoja vankien paosta, kaikkialle eivät kuitenkaan lukumäärältään vähäisten viranomaisten silmät ulottuneet. Sotavankien kiinniottamista johti Oulun läänin kuvernööri af Enehjelm, jonka tärkein avustaja oli Muonion nimismies H.W. Claudelin. Claudelinilla oli käytettävissään noin 90 kilometrin kaistallaan vain kaksi poliisia, minkä vuoksi raja vuoti kuin seula. Myöskään kaikki poliisiviranomaiset eivät halunneet ottaa pakenijoita kiinni, vaan osa heistä, kuten Pelkosniemen-Sodankylän nimismies Kaarlo Herbert Murto, jopa avusti pakoa.

Lackman päätti esityksensä toteamalla, että vaikka 1 000 sotavangin auttaminen saattaa tuntua vähäiseltä, oli kyse kuitenkin vallitsevissa oloissa suuresta määrästä, varsinkin kun ottaa huomioon, että vankileireiltä pääsi länsimaihin pakoon yhteensä noin 5 000 vankia. Heti sodan jälkeen saksalaiset ja itävaltalaiset tunsivatkin kiitollisuudenvelkaa.

Me toimittajat kyseenalaistamme Lackmanin tavan esittää asiat kirjassaan. Hän välttää vapaussota-nimityksen käyttöä, vaikka kertoo henkilöistä, jotka sekä omasta mielestään että vääristeleättömän historiankirjoituksen valossa kävivät vapaussotaa. Hän on pyrkinyt mielestämme liikaakin ymmärtämään suuri-

ruhtinaskunnan viranomaisten toimintaa. Tapahtumien liittyminen Suomen vapauttamiseen ja todellisten sankaritekojen esiintuominen antaisivat oikeamman kuvan kansakunnan synnystä kuin esimerkiksi aktivistien vähämerkityksisten puutteiden pikkutarkka korostaminen. Lackman puolustaa asenteellisuuttaan sanomalla olevansa tutkija eikä maallikkosaarnaaja. Niinpä me toimittajat otamme mielellämme omalta osaltamme maallikkosaarnaajan viitan harjoittemme ja pyrimme lehdessämme nimen omaan tuomaan esiin arvostustamme aktivisteja, jääkäreitä ja vapaussotureita sekä heidän perintöään kohtaan.

Nina Schleifer & Jyrki Utela

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n kevätkokouksen osanottajia 25.3.2013 - Valok. Jyrki Utela

SUVUN KERTOMUKSET HIENON KOKOELMAN HERÄTTEENÄ

Pääesikunnassa palveleva majuri Ville-Veikko Kirvesmies (s. 1970) on laatinut palveluspaikkansa koustilaan vapaussota-aiheisen näyttelyn, jonka aineisto on lähes yksinomaan hänen omista kokoelmistaan. Kiinnostus aiheeseen heräsi jo pikkupoikana isoäidin kertomuksista. Aktiivista keräilyä on nyt kestänyt kymmenkunta vuotta.

Vapaussota keräily- ja harrastuskohteena ei ole tuiki harvinainen, mutta näin kattava kokoelma varmasti on. Merkit ja tunnukset olivat tässäkin tapauksessa keräilyn alku, mutta harrastus ei enää rajoitu niihin, vaan kaikki aihepiirin materiaali kuuluu mukaan. Meneillään oleva näyttely on ensimmäinen laatuaan majuri Kirvesmiehen kokoelmista.

Harvinainen esine on vielä arvokkaampi, jos siihen liittyvä taustatieto on tallessa. Tavanomainenkin merkki tai mitali on aivan eri tavalla kiinnostava, jos sen takana on mielenkiintoinen tarina. Erityisen arvokkaita ovat kokonaisuudet, kuten tietyn vapaussoturin kaikki merkit myöntökirjoineen.

Estetiikkaakaan ei tule unohtaa, sillä monet merkit ovat jo sinänsä pieniä taideteoksia. Niiden tekijöinä on arvostettuja kuuluisuuksia kuten Akseli Gallen-Kallela, Aarno Karimo tai Emil Wikström. Vapaussotakeräilyllä on täten myös kulttuurihistoriallinen ulottuvuus.

Esillepanossa seitsemän aihepiiriä

Nykyinen esillepano muodostuu seitsemästä kokonaisuudesta. Henkilökohtaisiin dokumentteihin ja esineisiin kuuluvat mm. erilaiset luvat, aseet ja muistoesineet.

Käsivarsinauhujen ohella seuraavana kokonaisuutena ovat valokuvat sekä heimosota- ja muistomitalit, joukossaan muutamia tunnistamattomiakin merkkejä. Omana kokonaisuutenaan ovat joukko-osastomerkit sekä vapaussodan aikaisiin sotakouluihin liittyvä aineisto. Kenraaliluutnantti Einar Hämäläisen merkit muodostavat oman kokonaisuutensa.

Omat vitriininsä tähän näyttelyyn ovat saaneet myös Mannerheim-aihe, jääkärit sekä punaisten merkit. Punaisilla on sodan aikaisia ja sotaan välittömästi liittyviä merkkejä ymmärrettävästi paljon vähemmän kuin valkoisilla. Punainen puoli teetti sen sijaan sodan jälkeen monenlaisia tukimerkkejä rahankeruumielessä. Kahdeksas kokonaisuus ovat näyttelyn kokoajan Afganistanissa palvellessaan teettämät vapaussota-aiheiset käsin solmitut matot. Kotimaassahan on tehty aiheesta ryijyjä, mutta matot lienevät ainutlaatuisia.

Majuri Kirvesmiehen taustalla hänen Afganistanissa teettämäänsä vapaussota-aiheisia mattoja. - Valok. Seppo Simola

Kiinnostus virisi jo koulupoikana

Ville-Veikko Kirvesmies oli jo koulupoikana Luumäellä kiinnostunut vapaussodasta. Hän kävi tuolloin haastattelemassa kouluesitelmää varten erästä vapaussodan veteraania. Nauhoite on valitettavasti myöhemmin kadonnut. Tulevan upseerin mielenkiinto aiheeseen heräsi isoäidin kertomusten myötä. Kirvesmiehen sukulaisia taisteli sekä punaisella että valkoisella puolella, eikä tragedioiltaan voitu välttyä.

Aktiivinen keräily vaatii verkostoitumista ja joskus hyvää tuuriakin. Paitsi keräilijäkollegoilta aineistoa voi onnistua löytämään huutokaupoista ja jopa kirpputoreilta. Haasteen muodostaa materiaalin niukkuus. Joitakin merkkejä on kaikkiaan todella vähän. Tämä puolestaan johtaa toiseen haasteeseen eli hintaan.

Majuri Kirvesmiehen kokoelman harvinaisimpia merkkejä ovat Päämajan merkki sekä Nagu-Korpo 1918 –merkki. Puutelistalla ovat enää jotkin harvinaisimmat merkit. Erityisesti haussa ovat Lapin jääkäripataljoonan merkki sekä Saksanniemen veteraanimerkki. Vuosi 1918 on näytteilleasettajan arvion mukaan suomalaisten merkkien osalta kallein ja haasteellisin aihepiiri. Kovan luokan keräilijöitä on vain kymmenkunta.

Huolellisesti rakennettu kokonaisuus

Tässä näyttelyssä on nelisensataa kohdetta, joista osa on ainoita tunnettuja kappaleita. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että kunkin merkin alkuperäisestä lyöntimäärästä enää kolmasosa on tallella. Yksi kolmannes on palanut ja yksi kolmannes hävinnyt. Jotkin näyttelyn harvinaisuuksista ovat lainassa Sotamuseolta.

Esillepanon havainnollisuuden hyväksi on nähty harvinaisen paljon vaivaa. Monista dokumenteista on otettu yleisöä varten selailukappaleet, valokuvista samoin. Vitriineissä oleva materiaali on huolellisesti numeroitu ja varustettu selityksin, joten yksityiskohtiin paneutuva kävijä voi tunnistaa kattavasti näyttelyssä olevat merkit ja tunnukset.

Jääkäritriinissä on esillä mm. Viipurissa kaatuneen vänrikki Ahti Johannes Karppisen kunniamerkit. - Valok. Seppo Simola

Harmittava seikka meneillään olevassa näyttelyssä on se, että se on suljetulla so-tilasalueella suuren yleisön tavoittamattomissa. Asiasta kiinnostuneet seurueet ovat voineet kutsuttuina käydä tutustumassa näyttelyyn, ja kävijöitä on ollut ulkomaita myöten, mm. saksalaiset jääkäriperinteen harrastajat kävivät näyttelyssä taannoisella Suomen-matkallaan. Lu- vassa on, että 16.5.2013 nykyiseltä sijaintipaikaltaan purettava näyttely saataisiin suuren yleisön tavoitettaville esimerkiksi Sotamuseoon.

Seppo Simola

KUNNIANOSOITUS LIISANPUISTIKOSSA

Edellinen puheenjohtajamme Ilmari Ojala oli saanut kutsun osallistua kunnianosoitukseen Liisanpuistikossa olevalle vapaussodan muistopatsaalle ja sen jälkeen lounaalle Svenska Klubbeniin 11.2.2013. Ollen itse estynyt menemästä tilaisuuteen pyysi hän minua osallistumaan. Kutsukirjeessä toivotettiin tervetulleiksi vapaussoturien jälkeläiset ystävineen. Sehän sopi minulle, sillä olen vapaussoturien jälkeläinen.

Pellingin joukko ja Sigurdsin joukko (Vihreä pataljoona) saivat muistomerkkin, joka paljastettiin 16.5. 1921. Paikaksi valikoitui juuri Liisanpuistikko, sillä niillä main sai surmansa useita nuoria vapaus-taistelijoita tullessaan Helsinkiin idästä päin. Patsaassa on 48 surmansa saaneen nimet. Eteläisellä puolella on Pellingin joukkoihin kuuluneiden kaatuneiden nimet ja pohjoispuolella Sigurdsin joukkojen kaatuneiden nimet. Televisiossa juuri esitetyn sarjan "Missä kuljimme kerran" toisessa ja kolmannessa jaksossa oli kohtauksia juuri edellä mainittujen joukkojen toiminnasta. Pellingin joukoissa oli nuoria miehiä Itä-Uudeltamaalta ja Porvoosta, Sigurdsin joukot olivat Kirkkonummelta ja lähiseudulta.

Seppleenlaskun jälkeen siirryttiin lounaalle Svenska Klubbenin viihtyisään ravintolaan. Meitä oli koolla vain kaksitoista henkeä, mutta keskustelu kävi vilkkaana. Tilaisuuden aluksi kokoonkutsuja Henrik Degerman toivotti kaikki tervetulleiksi ja esitteli nuoren ruotsalaisen pianistin Gustav Larssonin. Saimme kuulla Pellinge-marschin. Upea, innostava kappale, joka jäi säveltäjänsä ainoaksi tunnetuksi teokseksi. Gustav Larsson opiskelee Sibelius-Akatemiassa, koska hänen mielestään siellä saa parempaa opetusta kuin Ruotsissa!

Everstiluutnantti Erik Werner kertoi sotaveteraanityön nykytilanteesta Helsingissä ja lähialueella, ja Frihetskrigets Södra Traditionsföreningin uusi puheenjohtaja Carl-Johan Hindsberg teki selkoa perinnetyöstä etelärannikolla. Sitten nautittiin maittava lounas, jonka aikana keskustelu rönsyi moneen suuntaan.

Mukava kokemus! Vastaavaan tilaisuuteen olin osallistunut samasta syystä jo kerran aikaisemminkin, vuonna 2011, joten oli sentään muutamat tutut kasvot vastassa.

Kaarina Lindberg

Helsingin suojeluskuntaan kuuluneiden Sipoon, Keravan, Pellingin, Kirkkonummen ja Siuntion taisteluissa kaatuneiden suojeluskuntalaisten muistomerkkin ovat suunnitelleet arkkitehti Armas Lindgren ja kuvanveistäjä Gunnar Finne. Punaisesta graniitista valmistettu muistomerkki on pystytetty Liisanpuistikoon Pohjoisrannan läheisyyteen.

- Valok. Nina Schleifer

TURVALLISUUS- POLITIIKASTA SANTAHAMINASSA

Maanpuolustuskiltojen liitto ry. järjesti jokatalvisen turvallisuuspoliittisen seminaarinsa helmikuun ensimmäisenä lauantaina Santahaminassa.

Joskus seminaari on osunut hyvinkin kiinnostavaan ajankohtaan, ja vastikään julkaistu turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko oli nyt ainakin suurin piirtein yhteisenä nimittäjänä jokaiseen esitelmään. Käytäväkeskusteluissa huomattiin myös se, että valtioneuvosto oli äsken tammikuussa uudistanut turvallisuus- ja puolustusasiain komitean turvallisuuskomiteaksi. Sen tehtävänä on yhtenäistää suomalaisen yhteiskunnan turvallisuustoimia tehokkaaksi kokonaisuudeksi eri tilanteisiin, joissa kyberturvallisuudella on yhä kantavampi osuus. Mielihyvin todettiin, että tämänkertaisen tilaisuuden alustajat olivat uudistetun komitean jäseniä.

Seminaarin avasi Maanpuolustuskiltojen liiton uusi puheenjohtaja toimitusjohtaja *Pauli Mikkola*, perinneyhdistyksemme jäsen.

Pauli Mikkola - Valok. Ilmari Ojala

Hänen johtamistaan liiton seminaareista tämä oli ensimmäinen, järjestysluvultaan kuitenkin jo 37:s. Mikkola kiitti korkeatasoista luennoitsijajoukkoa ja oli tyytyväinen runsaaseen kuulimoon, noin 200 henkeen Kadettikoulun luentosalissa. Käytännön valmistelutehtävistä olivat puheenjohtajan apuna huolehtineet toiminnanjohtaja *Henry Siikander* ja järjestösihteeri *Inga-Katriina Maaniittu*.

Kansliapäällikkö Arto Rätty - Valok. Ilmari Ojala

Alustukset aloitti kenraaliluutnantti *Arto Rätty*, puolustusministeriön kansliapäällikkö ja turvallisuuskomitean puheenjohtaja. Hän lähti komitean tehtävästä toimia kokonaisturvallisuuden alalla varautumisen pysyvänä yhteistyöelimenä, joka on tarpeen mukaan häiriötilanteessa asiantuntijaelin. Suomessa turvallisuuspolitiikka mielletään laaja-alaisesti, ilman kaavakuvien pieniä laatikoita. Se on yhteistyötä suomalaisen yhteiskunnan toimijain kesken. Kukin niistä tietää ja osaa oman osuutensa. Sellaisena kokonaisuutena turvallisuuspolitiikkamme on myös kansainvälisessä katsannossa helppo ymmärtää ja mieltää lujaksi, mikä onkin tärkeää EU:n roolin tullessa yhä keskeisemmäksi kokonaisturvallisuuden varmistamisessa. Siihen kuuluvaa yhteistyötä meillä opettavat muun muassa valtakunnalliset ja alueelliset maanpuolustus-

kurssit, joiden antia edelleen kehitetään. Myös monet järjestöt ovat tärkeässä tehtävässä kansalaisten valmiuksien kehittämisessä. Syntyneessä keskustelussa kävi ilmi muun muassa, että maanpuolustus on kiinnostunut myös siitä, mitä reserviläinen on työelämässään oppinut varusmiespalveluksen jälkeen – sekin voitaneen hyödyntää!

Ulkoasianministeriön kansliapäällikkö valtiosihteeri *Pertti Torstila* ”lohdutti” kuulijoitaan toteamalla, ettei Suomen asema Yhdistyneissä kansakunnissa ole mitenkään heikentynyt, vaikka turvaneuvoston jäsenyysvaali tuottikin yllättävän pettymyksen. Jäsenyys olisi kylläkin ja kaiketi lisännyt kiinnostusta kansainvälisiin kysymyksiin ja virkistänyt alan keskustelua, joka onkin tasoltaan taantunut. Lähialueillemme ulottuvaa kansainvälistä radikalismia emme oikein osanneet ennakoida, ja yllättäviä ovat olleet Euroopan ulkopuoliset konfliktit, vaikkapa arabikevät seurauksineen. Syyria on karannut käsistä, ja Egyptin presidenttiä rinnastetaan jo edeltäjänsä. Torstila tähdensikin aktiivin suomalaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tarpeellisuutta, sillä olemme yhä enemmän riippuvaisia siitä, mitä meidän ulkopuolellamme tapahtuu.

Valtioneuvoston kanslian valtiosihteeri *Olli-Pekka Heinonen* on turvallisuuskomitean varapuheenjohtaja. Hän painotti lainsäädännön varautumistarvetta kaikkien kriisien torjuntaan. Valtioneuvoston asema torjunnassa on keskeinen, eduskunta saa päätöksistä välittömästi tiedon ja osallistuu. Tasavallan presidentti sekä ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta ovat kaikessa ajan tasalla. Kokonaisvastuussa kullakin ministeriöllä on oma tehtävänsä, jonka se hallitsee kaikissa olosuhteissa. Jokaisen kärjistyksen jälkeen on tarkoin selvitettävä sen syyt, kulku ja seuraukset; jokainen jälkipuinti on opettava tilaisuus.

Pääsihteeri Aapo Cederberg - Valok. Ilmari Ojala

Turvallisuuskomitean pääsihteeri on eversti *Aapo Cederberg* puolustusministeriöstä. Hän pureutui kyberturvallisuuden ja esitteli sen määritelmän: ”*Kyberturvallisuudella tarkoitetaan tavoitettua tilaa, jossa kybertoimintaympäristöön voidaan luottaa ja jossa sen toiminta turvataan.*” Suomi ei siinäkään asiassa ole syrjäinen maailmankolkka vailla sen kummempaa merkitystä. ”*Google Suomessa ei ole sattuma*”, pääsihteeri sanoi – ja tarkoitti ilmeisesti sanotun kansainvälisen toimijan palvelinkeskuksen laajentamistoita Haminan Summassa sekä markkinointiyrityksikköä Helsingissä. Vaikka esimerkiksi Google enempää kuin Facebook eivät ole uhkia, vaan yhteistyökumppaneita, meidän on aina tiedettävä, mitä verkossamme liikkuu, siis myös sosiaalisessa mediassa. Erilaisin haittaohjelmin lukemattomilla tekijöillä on mahdollisuus hankaloida tavanomaisia sähköpostiyhteyksiä. Meidän on edelleen vahvistettava omaa suomalaista tietotaitoamme, ja tässä asiassa olemme ajan tasalla sitenkin, että kyberturvallisuuden akateeminen opetus on alkamassa.

Vara-amiraali Juha Rannikko - Valok. Ilmari Ojala

Vara-amiraali *Juha Rannikko* on Pääesikunnan päällikkö. Alkajaisiksi hän muistuttikin virastonsa läheisestä 95-vuotispäivästä mutta siirtyi sitten käsittelemään aihetta, jota oli saanut käsitellä myös monessa muussa yhteydessä, siis puolustusvoimauudistusta. Siihen liittyy läheisesti kysymys Puolustusvoimien tilasta vuoden 2015 jälkeen. Perusasioihin kuuluu suomalaisten kanta yleiseen asevelvollisuuteen: on turvallista ajatella, että lähes 80 prosenttia kansalaisistamme on sen kannalla, eikä merkittävää luvun alenemista ole näköpiirissä.

Vaadittujen kustannussäästöjen seurauksiin kuuluu Puolustusvoimien siirtyminen rauhan ajan organisaatiossa kolmiportaiseen johtamisrakenteeseen, jonka osat ovat Puolustusvoimain komentaja ja Pääesikunta, puolustushaarojen esikunnat sekä joukot. Sodan ajan kolmijakoiseen organisaatioon kuuluvat operatiiviset, alueelliset ja paikallisjoukot, joihin lasetaan myös maakuntajoukot. Tässäkin yhteydessä kävi ilmi maanpuolustuksen entistä selkeämpi tavoite hyödyntää reserviläisten osaaminen entistä tarkemmin.

Nykyaikainen aseistus ja muu varustus pystytään antamaan 230 000 hengelle, miehelle ja naiselle. Kiinnostusta pitäneellä myös tieto, että nelisen tuhatta reserviläistä voidaan näillä näkymin kouluttaa vuosittaisissa kertausharjoituksissa. Hallinnollisesti esikuntien vähentyessä aluetoimistot saavat yhä enemmän vastuuta. Toimiupseerit väistyvät vähitellen, ja heidän tehtävänsä siirtyvät upseereille, aliupseereille ja siviilityöntekijöille.

Maamme geostrategisesta asemasta puhuessaan alustaja totesi maavoimien kaluston elinjakson päättymisen tällä vuosikymmenellä, puolustusmateriatilanteen hintojen nousun, aseistuksen teknistymisen ja sotilaallisen voiman nopean käytettävyyden. Tuosta kaikesta seuraa yksinkertaisesti se, että ilman Puolustusvoimain kehystason oikea-aikaista tarkistusta kaikkia niille laissa määrättyjä tehtäviä ei pystytä hoitamaan. Kuluvan vuosikymmenen päättyessä lie neekin edessämme sotilaallisen maanpuolustuksemme uusi mittava uudistus. Tässä kehityksessä vapaaehtoinen maanpuolustustyö on yhä tarpeellisempi osa kokonaisuutta, ja vakinaisen henkilökunnan ammattitaitoa reservin kouluttajana tulee edelleen varmistaa.

”Kaikessa muutoksessa Puolustusvoimilla on se etu, ettei meidän tarvitse olla huolissamme äänimääristä nelivuotiskausittain vaan me katsomme tarpeeksi kauas eteenpäin”, sanoi amiraali.

Ilmari Ojala

SÄÄTYTALO HELSINGIN VALLOITUKSEN JÄLKEISENÄ PÄIVÄNÄ 1918

Vuonna 1918 sotatoimet alkoivat 28. tammikuuta Pohjanmaalla, missä valkoiset riisuiivat venäläiset varuskunnat aseista. Helsinki jäi punaisten tukikohdaksi aina huhtikuulle saakka.

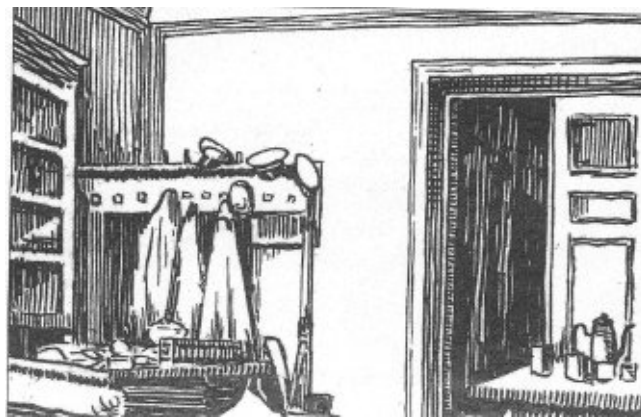
Pääkaupungin valloittaminen ajoittuu kahteen päivään. Ydinkeskustassa Katajanokalla ja Kruununhaassa sotatapahtumat etenivät näin: Perjantaina 12.4. ankkuroitui Kruunuvuorenselälle saksalainen laivasto-osasto. Illalla nykyisen Viking-terminaalin kohdalla nousi maihin 400 miestä. Saman illan aikana koko Katajanokka oli saksalaisten hallussa. Lauantaina 13.4. Kruunuvuorenselältä erkani laivastosta pienikokoisia aluksia, jotka ankkuroituivat Eteläsatamaan. Ne tulittivat Kauppatoria ja Kruununhakaa. Silloinen Borgströmin tupakkatehdas (Meritullinkatu 1, ent. Konstantininkatu 1) sai seinään osumia. Punaisten luopuivat kaikista keskustan tukikohdista, joita olivat mm. Päävartio, Ritarihuone ja Säätytalo. Taisteluun osallistui myös Helsingin suojeluskunta.

Historiallisia piirroksia

Ensimmäisenä Säätytaloon kiirehtivien valkoisten joukossa pääsi myös taiteilija Joseph Alanen tekemään piirroslehtiöön havaintoja siitä, mitä rakennuksen seinien sisäpuolella oli punaisten majailun aikana tapahtunut. Näkymä oli huojentava. Säätytalo oli säilynyt kaikenlaiselta vandalismita.

Piirroksista voi hyvin aistia nuoren taiteilijan tuntemuksia, kun hän astui Helsingin keväässä tähän upeaan julkiseen rakennukseen. Joseph Alasen historiallisissa piirroksissa on myös rakennuksen nurkissa keväaseen 1918 säilynyttä uutuuden tuoksua, sillä Säätytalon saleissa oli käyskennelty siihen mennessä vasta 27 vuotta.

Kun nousee Suomen Pankkia vastapäätä olevan Säätytalon portaita, silmien eteen avautuu tänäkin päivänä sama häikäisevä näkymä kuin se oli 1918. Säätytalo on tyylipuhtas kokonaisuus uusrenessanssia. Säätytalon arkkitehtuurissa on valtava määrä katsottavaa. Sitä ovat keskusportaikon lasikatto, sisääntulohallin marmoroidut pylvää ja holvikaaret, portaikon valurautakaiteet, värikkäät ornamenttikoristeet. Jokaista yksityiskohtaa myöten kaikkialla näkyy käsityötaidon mestarien kädenjälki.

Sali numero 22 - Piirros Joseph Alanen

Kalustoa oli tietysti siirretty sotatoimien aikana eri paikkoihin, mutta mitään ei ollut rikottu. Niinpä on mukava katsoa, mitä Joseph Alanen tallensi ja missä näitä huonekaluja on nykyisin. Sali numero 22 on nykyisin pieni seminaarisali. Se on papiston salin vieressä. Piirroksesta näkee, että taiteilija on toden totta tullut hetki sen jälkeen, kun edelliset asukkaat ovat lähteneet. Naulakkoon on jäänyt tsaarin Venäjän armeijan lakkeja. Väriasteikko on tässä salissa uusrenessanssin mukaisesti tumma. Vasemmalla näkyvä naulakko on nyt poissa, mutta samanlaisia on Säätytalossa edelleen ainakin kaksi, joista silloin kun näitä esineitä jäljitin, toinen oli vahtimestarien huoneessa. Samoin Joseph Alasen ikuistamia sohvia on muissa huoneissa. Kahviastiaton (oik.) takana olevan avoimen oven puolikas avautuu papiston saliin.

Sali numero 23 eli papiston sali - Piirros Joseph Alanen

Papiston sali (sali nro 23) on samoin kuin porvariston ja talonpoikaissäädyn salit talon toisessa kerroksessa, ja ne ovat säilyneet vuosikymmenten kulutuksessa hyvin. Sama pätee maalauksiin, jotka esittävät eri säätyjen toimintaa. Papiston salin parveke, joka kantaa sanomalehtimies- ja yleisölehterin nimeä, on alkuperäisessä asussaan. Pappissäädyn sali on tullut tv:n kautta tutuksi tiedotussalina, jossa esitellään mm. hallituksen talousarvioesitys.

Joseph Alasen piirroksessa on pöytiä ja iso kaapisto. Ne ovat nykyisin muissa huoneissa. Sängyistä päätellen papiston sali on ollut miesten makuusali. Kattokruunu on sama, jonka taiteilijakin näki.

Perhearkiston aarteita

Tässä kirjoituksessa olevat piirrokset ovat edesmenneen työtoverini, Ylen Ykkösen ohjelmista kuuntelijoille tutun toimittajan Kaarina Alasen perhearkistosta. Piirrokset olivat Kaarinan luvalla esillä, kun me yhdessä kerroimme sukumme taiteilijoista 1998. Itsenäinen Suomen tasavalta täytti silloin 80 vuotta.

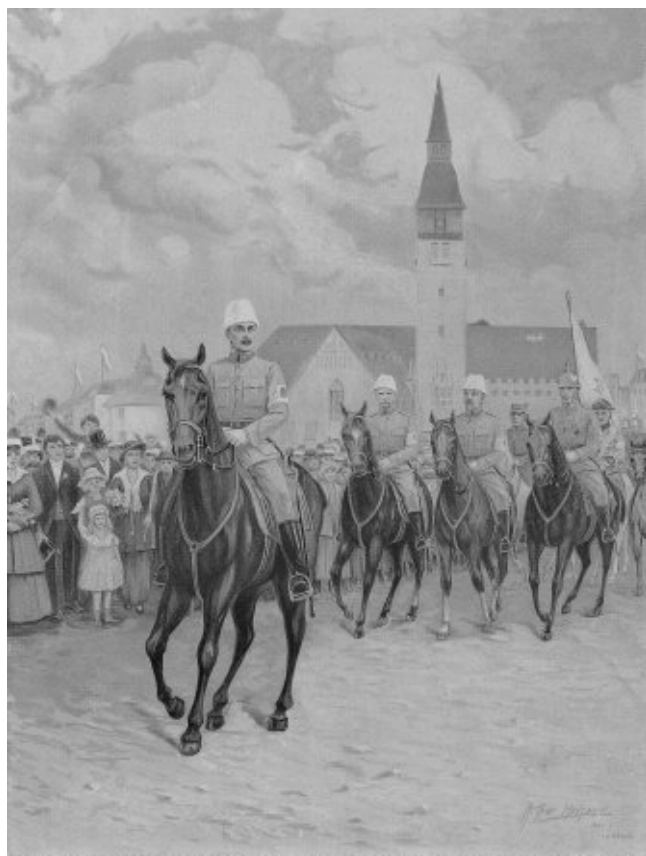
Joseph Alanen (1885-1920) ja Arthur Heickell (1873-1958) ikuistivat töissään nuoren itsenäisen Suomen historiaa. Joseph Alanen piirsi Aamulehteen. Ehkä

hän oli saanut tehtävän suojeluskunta-laisten kannoilla piirustuslehtiö kainalossa seurata, miltä vallattu Helsinki näytti.

Arthur Heickell piirsi Päivälehteen mm. Helsinki-aiheisia vinjettejä säätiötoihin ”Helsingin ilma”. Hänen maalauksensa ”Toukokuun paraati 1918”, jossa C. G. Mannerheim ratsastaa joukkoineen kaupungin halki, kuuluu ensimmäisiin osallistuvan taiteen julisteisiin.

Asta Heickell

Kirjoitus on lyhennelmä alun perin Puruvesi-lehdessä 8.1.2009 julkaistusta artikkelista

*Arthur Heickellin maalaus "Toukokuun paraati 1918", jossa näkyvät ylipäällikkö C. G. Mannerheim, kenraali Gösta Theslöf (vas.), kenraali Hannes Ignatius, kapteeni Werner Crantz, takana jääkärikapteeni Per Wilhelm Zilliacus ja lipunkantaja vääpeli Matti Koski.
- Valok. Timo Tulosmaa*

ULKOMAALAISET VAPAAEHTOISET SUOMEN VAPAUSTAISTELUISSA

Vapaussota

Kattavaa tietoa vapaussotaamme osallistuneista vapaaehtoisista ulkomaalaisista on vaikeaa löytää. Tiedossa on kuitenkin, että noin 500 vapaaehtoista venäläistä värväytyi Suomen punakaartin riveihin. Yksittäisiä henkilöitä, kuten virolainen Hans Kalm ja itävaltalainen yliluutnantti Karl von Zedtwitz (eli korpraali Karl Müller), taisteli valkoisten puolella. Lukumääräisesti eniten hallituksen joukkojen puolelle vapaaehtoisena värväytyneistä tuli Ruotsista.

Vaikka virallinen Ruotsi ei tukenut Suomea vapaussodassa, halusivat monet ruotsalaiset käydä taisteluun veljeskansan rinnalla. ”Suomen ystävät” -niminen järjestö ryhtyi pestamaan vapaaehtoisia ja organisoimaan matkajärjestelyjä.

Johan Mannerheim - Valok. J. O. Hannulan teoksesta Suomen vapaussodan historia s. 162

Järjestön puheenjohtajana toimi ylipäällikkö Mannerheimin veli Johan Mannerheim, joka oli säännöllisessä yhteydessä veljensä kanssa ja joka esimerkiksi välitti järjestölle ylipäällikön toiveen saada 25 upseeria, 200 aliupseeria, 50 tykki- ja 50 konekiväärimestä valkoisen armeijan käyttöön. Johan Mannerheim oli tärkeässä asemassa myös rahoitusjärjestelyissä.

On arvioitu, että ruotsalaisista vapaaehtoisista nimenomaan yleisesikuntaupseerien rooli oli merkittävä. Vähäinen ei ollut Satakunnan ryhmän komentajana toimineen eversti Ernst Linderinkään panos. Myös ilmavoimissa ja teknillisissä joukoissa oli useita ruotsalaisia, jotka tekivät monesti urauurtavaa työtä. Ruotsin Punainen risti ja ”Suomen ystävät” lähettivät Suomeen lisäksi neljä ambulanssia sekä yhden eläinlääkintäambulanssin.

Ruotsalaisten osallistuminen ei rajoittunut kuitenkaan yksittäisten vapaaehtoisten värväytymiseen. ”Suomen ystävät” muodosti myös taisteluvahvuudeltaan 500 miehen suuruisen joukko-osaston, jolla oli suuri moraalinen merkitys. Se edusti näkyvimmin naapuriapua. Tässä joukossa taisteli myös filosofian tohtori Olof Palme, jota luonnehdittiin lämpimäksi Suomen ystäväksi.

Kaiken kaikkiaan 1 169 ruotsalaista vapaaehtoista osallistui vapaussotaamme. *”Älköön tekoanne kiitettäkö kovaäänisellä suosiolla ja prameilevilla puheilla, sillä sellainen unohtuu nopeasti, mutta taistelukentällä tykkien ja konekiväärien tullessa solmitut siteet eivät katkea milloinkaan”*, lausui ylipäällikkö hyvästellesään sodan päättyttyä ruotsalaisia vapaaehtoisia. Tämä osoittautui todeksi esimerkiksi Ernst Linderin osallistuessa vapaaehtoisena myös talvisotaamme.

Ernst Linder - Valok. J. O. Hannulan teoksesta Suomen vapaussodan historia s. 131

Talvisota

Talvisodan syttyä useissa maissa virisi nopeasti halu auttaa Suomea konkreettisesti. Värväysorganisaatiot pyrkivät sekä värväämään sotakelpoisia miehiä että mahdollisuuksien mukaan myös varustamaan Suomeen lähteviä joukkoja ja maksamaan matkustamisesta aiheutuneita kuluja.

Ilmoittautuneiden määrät olivat huomattavia, esimerkiksi Unkarissa yli 25 000, Isossa-Britanniassa 8 500 ja Italiassakin 5 000. Suomeen värväytyneiden määrä jäi kuitenkin huomattavasti vähäisemmäksi muun muassa kuljetusvaikeuksien, sodan lyhyiden ja osin myös poliittisten syiden vuoksi. Esimerkiksi Ruotsin, Norjan ja Tanskan hallitusten tavoitteena oli, etteivät Neuvostoliitto tai Saksa saisi mitään tietoa värväystoiminnasta, jotta niiden puolueettomuutta ei kyseenalaistettaisi. Yhdysvaltojen kansalaisten taas oli lain mukaan kiellettyä liittyä minkään sotakäyvän valtion armeijaan. Tästä huolimatta sieltä saapui joukko lähinnä amerikkansuomalaisia miehiä, jotka halusivat osallistua entisen kotimaansa puolustamiseen. Kuljetusvaikeuksien takia esi-

merkiksi Australiasta, Etelä-Afrikasta, Egyptistä ja Argentiinasta saatuja vapaaehtoistarjouksia ei voitu ottaa vastaan.

Talvisodan päättyessä Suomen armeijan palvelukseen oli ilmoittautunut virallisen tilaston mukaan noin 11 660 ulkomaa-laista. Noin 8 000 ruotsalaisen lisäksi maahamme ehti tulla noin 1 000 tanskalaista, 725 norjalaista, 341 unkarilaista, 350 amerikkansuomalaista ja 228 Ison-Britannian kansalaista. Osa maahan tulleista vapaaehtoisista joutui koulutukseen, koska kaikilla ei ollut kokemusta talvisodankäynnistä. Niinpä varsinaisiin sotatoimiin osallistui ruotsalaisten ja norjalaisten lisäksi pieni joukko amerikkansuomalaisia samoin kuin tanskalaisia hävittäjälentäjiä, jotka menestyivät talvisodan ilmataisteluissa. Ulkomaalaisten vapaaehtoisten psykologinen merkitys oli talvisodassa hyvin tärkeä sen lisäksi, että huomattavan suuri ruotsalainen joukko osallistui itse taisteluihin.

Jatkosota

Jatkosodassa Suomen asevoimissa taisteli yhteensä noin 7 000 ulkomaalaista vapaaehtoista. Heistä oli 3 273 virolaisia, 1 694 ruotsalaisia, 777 inkeriläisiä ja 204 tanskalaisia. Muista maista oli 74 miestä. Neuvostoliiton suomensukuisista kansoista oli sotavankileireiltä ilmoittautunut vapaaehtoiseksi lisäksi noin 1 000 miestä. Saksan värvääminä saapui Suomeen myös 1 000 norjalaista vapaaehtoista.

Pääosa virolaisista eli ”Suomen pojista” oli sijoitettu Jalkaväkirykmentti 200:aan, ja he taistelivat urhoollisesti mm. Karjalan kannaksella Tienhaaran taisteluissa kesällä 1944. Erityisesti kunnostautui vääpeli Eugen Saarjärve, joka tuhosi yhdessä taistelussa viisi vihollisen maihinnousuvenettä panssarikauhulla ja lisäksi yhden kasapanoksella.

Ruotsalaisista vapaaehtoisista muodostettu Svenska Frivilligbataljon (SFB) toimi Hangon rintamalla 1941. Vaikka SFB kotiutettiin Hangon valtauksen jälkeen, Suomeen jääneistä vapaaehtoisista koottiin kolme komppaniaa, jotka osallistuivat Talin-Ihantalan taisteluun samoin kuin monet inkeriläiset. Myös Suomen ilmapuimissa palveli jatkosodan aikana kaksi ruotsalaista vapaaehtoista: Gustaf-Mauritz Armfeldt ja Sten Åke Haraldsson.

Vapaaehtoisten merkitys

Hädän hetkellä Suomi on siis joutunut turvautumaan kaikkeen mahdolliseen apuun itsenäisyyden turvaamisessa. Vapaaehtoisten panosta ei tule aliarvioida. Ihmetystämme herättääkin, että tänä päivänä eivät edes kaikki suomalaiset vapaaehtoiset kelpaa täydentämään Suomen armeijan määrävahvuutta.

Nina Schleifer & Jyrki Uutela

TALVISODAN RUOTSALAIS-VETERAANEILLA JUHLA HELSINGISSÄ 18.-19.5.1991

Uudessa Suomessa kirjoitettiin 19.5.1991, että ruotsalaisveteraanit aloittivat 18.5.1991 Förbundet Svenska Finlandsfrivilliga –järjestönsä kaksipäiväiset 50-vuotisjuhlallisuudet Helsingissä. Päiville osallistui noin 100 ruotsalaista.

Yksi ruotsalaisvapaaehtoisista oli Linköpingistä kotoisin oleva Olle Halberg, joka osallistui Suomessa sekä talvi- että jatkosotaan. Talvisodassa hän oli Sallan rintamalla ja jatkosodassa Helsingissä vapaaehtoisena. Sodan loppuvaiheessa hän taisteli Syvärillä huhtikuuhun 1944 asti. ”*Olen suunnattoman ylpeä siitä, että olen taistellut yhdessä suomalaisten kanssa*”, Halberg sanoo.

Pääjuhlaa vietettiin perjantai-iltana Kadettikoulussa Santahaminassa, jossa suomalaisten tervehdyksen esitti Puolustusvoimain komentaja amiraali Jan Klenberg. Hän tähdensi perjantaina antamassaan päiväkäskyssä, että paras osoitus pohjoismaisesta yhteenkuuluvuudesta ja yhteisvastuusta ovat ruotsalaisten teot. Klenbergin mukaan Suomen puolustusvoimat haluaa osoittaa kunnioituksensa

kaikille Suomessa taistelleille vapaaehtoisille. Erityisen kiitollisina muistetaan niitä sankarivainajia, jotka kaatuivat maamme vapauden puolesta. Klenbergin mielestä oli täysin poikkeuksellista, että muista maista ilmoittautui vapaaehtoisia sotilaita Suomen vapauden säilyttämiseksi.

Kuvassa oikealta Lennart Gunnerfeldt Ruotsista, suomalaisveteraanit Jarl Jarkka ja Jaakko Sjöstrand sekä C.G. Mannerheim.

- Valok. Raimo Berkanin kokoelma

Perjantain juhlallisuuksiin kuuluivat käynti Temppeliaukion kirkossa sekä seppeleenlaskut Hietaniemessä ja Malmilla. Yleisölle näyttävin tapahtuma oli lauantaina iltapäivällä Helsingin Senaattintorilla järjestetty ohimarssi, jonka otti vastaan Etelä-Suomen sotilasläänin komentaja kenraaliluutnantti Erkki Rannikko.

Raimo Berkan

Tiivistelmä Uuden Suomen artikkelista

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n hallitus

Puheenjohtaja Markus Uomala
Omenamäenkatu 5 C 37, 00990 Helsinki
puh. 0400 709 323
s-posti: markus.uomala@netti.fi

Varapuheenjohtaja Liisa Viranko
*Tilaisuuksien käytännön järjestelyt ja
ilmoittautumiset tilaisuuksiin*

s-posti: liisa.viranko@salnet.fi

Varainhoitaja Anton Eskola

s-posti: anton.eskola@helsinki.fi

Sihteeri Juhani Pulkkinen

s-posti: juhani.pulkkinen@saunalahti.fi

Jäsen Pekka Lampén
Jäsenlehden postitus

s-posti: mlampen@welho.com

Jäsen Sirkka Valkjärvi
Materiaalimyynti

s-posti: sirkka.valkjarvi@gmail.com

Jäsen Paul Voss
Jäsenrekisteri ja jäsenposti

s-posti: ap.voss@welho.com

*

Kunniapuheenjohtaja Uolevi Langinmaa
(puheoikeus)

Varainhoitaja tiedottaa

Pyydämme jäseniä maksamaan
yhdistyksen jäsenmaksun **22 euroa**
vuodelle 2013 yhdistyksen pankkitilille
FI45 1299 3000 0798 81. Viitenumero
on **2040**.

Lehden osoitetarraan on merkitty
vuosiluku siltä vuodelta, jonka osalta
jäsenmaksu on viimeksi suoritettu.
Jäsenmaksuista vapaille ei ole merkitty
vuosilukua lainkaan.

Kirjat ja muut myyntiartikkelit toivotaan
maksettavan yhdistyksen tilille viite-
numerolla **1122**.

Varainhoitaja vastaa kaikkiin
talousasioita koskeviin tiedusteluihin.

Vie vapauden ja itsenäisyyden viestiä
eteenpäin tuleville sukupolville.
Tilaa Vapaussoturi!

Yhteydenotot puh. (03) 223 0845

TULEVAA OHJELMAA

- To 16.5. Vapaussodan päättymisen 95-vuotispäivänä**
klo 11.30 kunnianosoitus Hietaniemessä
klo 12.00 kunnianosoitus Vanhankirkon puistossa
klo 12.30 lounasluento: maatalous- ja metsätieteiden tohtori Jaakko Heinämäki kertoo Hans Kalmin pataljoonasta ja elämästä
- La-Su 18.-19.5. Vapaussodan Perinneliiton vuosikokous ja kesäpäivät**
Kesäpäiviä vietetään lakkautettavalla Ilmavoimien Teknillisellä Koululla Jämsän Hallissa. Majoittuminen on Mäntän klubilla 1 hh omalla kylpyhuoneella 92 € / ilman omaa kylpyhuonetta 66 €. Myös kasarmilla voi majoittua. Käytettävissä on kahden ja neljän hengen tupia. Kasarmi-majoituksen hinta on 40 € sisältäen veljesillallisen ja aamupalan. Lauantaina on saatavana myös lounas à 10 €. Ilmoittautuminen mahdollisimman pian, viimeistään 29.4. mennessä Liisa Virangolle.
- La 25.5. Kevätretki Nuuksioon yksityiseen sotamuseoon**
Lähdemme kimppakyydeillä Ostrobotnian edestä klo 11. Ilmoittautuminen Liisa Virangolle 15.5. mennessä. Retkellä on tarkoitus myös juoda kahvit jossakin myöhemmin tarkentuvassa paikassa.
- Su 4.8. Ruth Munckin muistotilaisuus Hausjärvellä**
Lähdemme Helsingistä noin klo 10.45 kimppakyydeillä Hausjärvelle Veljesapu-Perinneyhdistys ry:n järjestämään Schwester Ruth Munckin muistotilaisuuteen. Kunnianosoitukset Hausjärven vanhalla hautausmaalla alkavat klo 12. Tämän jälkeen ruokailemme jossakin lähiseudun ravintolassa (täsmentyä lähempänä tapahtumaa). Ilmoittautuminen Liisa Virangolle viimeistään 20.7. Tumma puku ja kunniamerkit.
- Ti 10.9. Lounasluento klo 12.30**
- Ti 8.10. Lounasluento klo 12.30**
- Su 17.11. Perinteinen käynti Porvoon Saksanniemessä**
- Pe 6.12. Itsenäisyyspäivän kunnianosoitukset**
- Ti 10.12. Lounasluento klo 12.30**

Lounasluennot järjestetään Ostrobotniassa (Museokatu 10). Tilaisuuden aluksi kuuntelemme Jääkärimarssin, sen jälkeen on esitelmän, kysymysten ja keskustelun aika ennen yhteistä lounasta (omakustannushinta 24 €). Kuullos pyhä vala lauletaan myöhemmin, mutta yhdessäolo voi jatkua. – **Ilmoittautumiset viimeistään edellisenä perjantaina Liisa Virangolle puh. 0500 605 523 tai liisa.viranko@salnet.fi**